

Nâng cao chất lượng dạy học môn Địa lý lớp 8 Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 tại Trường Phổ thông thực hành chất lượng cao Nguyễn Tất Thành, thuộc Trường Cao đẳng Sư phạm Hòa Bình

Phạm Thị Thu Hằng

ThS. Trường CĐSP Hòa Bình

Received: 14/3/2024; Accepted: 21/3/2024; Published: 28/3/2024

Abstract: *Many 8th grade students at Nguyen Tat Thanh Secondary School of Hoa Binh Pedagogical College have a poor way of learning to grasp geographical knowledge or geographical skill is still not valued by them. This article proposes some measures to improve the quality of teaching Geography subject to continue to improve and expand the scope of application not only for 8th grade students but also for middle school classes.*

Keywords: *8th grade students, geographical knowledge, teaching and learning*

1. Đặt vấn đề

Với mục tiêu giáo dục: *Nâng cao dân trí - Đào tạo nhân lực - Bồi dưỡng nhân tài*; Môn Địa lý có khả năng bồi dưỡng cho học sinh (HS) một khối tri thức phong phú về tự nhiên - kinh tế - xã hội và những kỹ năng (KN) kỹ xảo hết sức cần thiết trong cuộc sống; bồi dưỡng cho HS thế giới quan khoa học và những nhận thức đúng đắn, hình thành cho HS nhân cách con người mới trong xã hội hiện đại và năng động.

Trong Chương trình GDPT 2018, phân môn Địa lý 8 có tỷ lệ lý thuyết và thực hành khá phù hợp. Trong đó HS có cơ hội được thực hành và rèn các KN địa lý thông qua phần câu hỏi và bài tập trong sách giáo khoa là khá nhiều. Điều đó chứng tỏ rằng bộ môn Địa lý 8 hiện nay không chỉ chú trọng đến việc cung cấp cho học sinh những kiến thức lý thuyết mà còn giúp các em rèn luyện những KN địa lý cần thiết, đặc biệt như KN vẽ biểu đồ, nhận xét, tóm tắt vấn đề ngắn gọn thông qua hệ thống ngôn ngữ kí hiệu hay hình ảnh biểu tượng. Đó là sự cần thiết cho việc hình thành lối tư duy khoa học cho cuộc sống và đối với một HS giỏi môn Địa lý nói riêng.

Tuy vậy, với nhiều HS lớp 8 của Trường Phổ thông thực hành chất lượng cao (PTTHCLC) Nguyễn Tất Thành thuộc Trường CĐSP Hòa Bình cách học để nắm bắt kiến thức địa lý còn chưa tốt, KN này vẫn chưa được các em coi trọng. Bài viết này, tác giả đề xuất một số biện pháp nhằm nâng cao chất lượng dạy học môn Địa lý lớp 8 để tiếp tục hoàn thiện và mở rộng phạm vi áp dụng không chỉ dành cho HS lớp 8 mà dành cho cả các lớp THCS.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Thực trạng dạy học môn Địa lý tại Trường PTTHCLC Nguyễn Tất Thành

*Dạy học môn Địa lý

* Ưu điểm

Đa số GV nắm được PP dạy học đặc trưng đối với môn Địa lý. Trong quá trình dạy đã biết lựa chọn PP phù hợp với nội dung này, kết hợp tốt các PP trong các hoạt động dạy học phân định rõ đâu là hoạt động của thầy, đâu là hoạt động của trò. Hình thành được kiến thức chính xác, trọng tâm và đảm bảo tính hệ thống giúp học sinh dễ học và dễ hiểu. Sử dụng và kết hợp các phương tiện, thiết bị dạy học phù hợp với nội dung từng bài. Một số GV thực hiện khá linh hoạt các khâu lên lớp, chững chạc tự tin trong dạy học.

Tổ chức cho HS nhiều hình thức học tập thích hợp, điều khiển HS học tập tích cực chủ động, chiếm lĩnh tri thức. Chú trọng khâu củng cố, hướng dẫn bài tập về nhà, biết chú ý đến từng đối tượng học sinh, kèm cặp, giúp đỡ cho học sinh còn yếu kém tiếp thu bài còn chậm.

Ban Giám hiệu nhà trường luôn quan tâm đến công tác đổi mới PPDH của giáo viên, tạo điều kiện để tổ bộ môn thao giảng cho từng chuyên đề nhằm nâng cao chất lượng dạy học.

Trường CĐSP Hòa Bình, Phòng GD&ĐT thành phố Hòa Bình luôn tạo điều kiện cho GV có các buổi thảo luận, tập huấn, hướng dẫn, trao đổi tài liệu hay thông qua hệ thống zalo, Email cho các giáo viên giữa các trường học hỏi trao đổi kinh nghiệm

* Tồn tại

Tuy nhiên, bên cạnh những ưu điểm mà người GV đạt được trong quá trình giảng dạy, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục thì việc dạy học môn Địa lý vẫn còn một số tồn tại cần khắc phục:

Thường thì các tiết thao giảng có sự chuẩn bị công phu, chu đáo cả về thời gian lẫn phương tiện dạy học nên đạt hiệu quả cao, các tiết dạy thường xuyên thì hiệu quả còn hạn chế. Một số tiết chưa đổi mới phương pháp trong giảng dạy, vì vậy học sinh chóng chán, mệt mỏi, hiệu quả dạy và học thấp. Một số GV còn cho rằng, dạy học Địa lý không cần đầu tư thời gian như các môn học khác. Một số tiết thực hành HS đôi khi còn chưa đạt kết quả tốt. Một số tiết Địa lý địa phương còn khó khăn trong dạy học, nguồn tài liệu, học liệu còn ít.

**Thực trạng học của HS*

** Ưu điểm*

Nhiều HS đã có đổi mới trong việc nhìn nhận về bộ môn Địa lý nên đã đầu tư thời gian và tài liệu (sách giáo khoa, vở bài tập, tập bản đồ, atlas, câu hỏi trắc nghiệm...). Không còn cho rằng môn Địa lý là môn học phụ chỉ cần học thuộc là được.

Nhiều HS có ý thức tìm tòi tài liệu tham khảo, đưa ra những ý kiến khắc phục khi chưa hiểu, chăm lo việc học bài và làm bài ở nhà. Một số em tự nguyện tham gia vào đội tuyển HS giỏi, điều đó đã động viên tinh thần cho những giáo viên dạy môn Địa lý rất nhiều.

** Hạn chế*

Phần lớn HS và phụ huynh, đặc biệt với học sinh cuối cấp thời gian cho môn Địa lý là rất ít. Một số khách lười làm bài tập, kỹ năng đọc bản đồ, lược đồ, phân tích bảng biểu đặc biệt là kỹ năng vẽ và phân tích biểu đồ còn yếu. Một số HS khi hoạt động nhóm và khi xây dựng bài không chịu khó suy nghĩ, thiếu chủ động còn phụ thuộc vào SGK, phụ thuộc, ỷ lại vào nhóm trưởng, vì vậy chất lượng học tập còn thấp.

2.2. Biện pháp nâng cao chất lượng dạy học môn Địa lý 8 tại Trường PTTHCLC Nguyễn Tất Thành thuộc Trường CĐSP Hòa Bình

** Đối với GV*

Phải đổi mới cách soạn bài có định hướng phát triển năng lực cho HS. Giáo án được xem là bản kế hoạch dạy học của GV, được trình bày bằng những đề mục, câu chữ ngắn gọn, rõ ràng theo một trình tự hợp lý và hình thức đặc trưng của giáo án, bao gồm cả hoạt động của GV và HS. Vì vậy trong giáo án phải chú trọng thiết kế các hoạt động học tập của HS, tăng cường tổ chức các hoạt động độc lập hoặc theo nhóm nhỏ, chuẩn bị phiếu học tập. Tăng cường giao tiếp giữa thầy và trò, huy động vốn hiểu biết, kinh nghiệm

của từng HS và các lớp để xây dựng bài soạn.

Lựa chọn nội dung thích hợp: Những nội dung đưa vào chương trình và SGK Địa lý phổ thông được chọn lọc từ khối lượng tri thức khổng lồ của khoa học địa lý, đảm bảo tính khoa học, tính thực tiễn, tính giáo dục, tính phổ thông của chương trình. Tuy nhiên, khối lượng tri thức phong phú nhưng thời gian lại có hạn (45 phút), nhưng yêu cầu đảm bảo tính khoa học, tính chính xác là cần thiết và phải đảm bảo tính vừa sức với học sinh. Vì vậy, phải đặt ra những câu hỏi có tính kích thích sự tò mò, ham hiểu biết, có nhiều ý nghĩa về thực tế, đặt ra vấn đề học tập dưới dạng mâu thuẫn, giữa các HS đã biết và học sinh chưa biết. GV có thể áp dụng một số PP dạy học sau:

Phương pháp “Bài luận và thuyết trình”: để kích thích sự chủ động khai thác tìm hiểu kiến thức từ nhiều nguồn GV cho HS đăng kí như một cuộc thi nhỏ, những người hùng biện, yêu cầu nhóm hoặc cá nhân nào có khả năng viết một bài luận có luận cứ, hình ảnh kèm theo mang tính thuyết phục hấp dẫn về nội dung của bài học nào đó trong chương trình để giờ tiếp theo HS chủ động thuyết trình, chủ động thể hiện và thi đua giữa các nhóm có cùng nội dung giống nhau, dựa trên ý kiến của HS và GV sẽ xếp loại nhóm nào hay nhất sẽ trở thành những người chiến thắng.

Phương pháp nêu và giải quyết vấn đề: Cần nêu câu hỏi kích thích sự tò mò của HS, xác định nhiệm vụ nhận thức cần đặc biệt quan tâm đến nhiệm vụ phát triển năng lực nhận thức, rèn luyện các kỹ năng và tư duy phù hợp với nội dung bài học, làm thế nào để những HS có trình độ nhận thức và tư duy khác nhau đều được làm việc với sự nỗ lực của bản thân.

Phương pháp thực nghiệm: Lựa chọn và sử dụng tốt các thiết bị dạy học trong quá trình lên lớp vì đây là những đồ dùng không thể thiếu trong quá trình dạy và học Địa lý nói chung và Địa lý 8 nói riêng vì nó hình thành học sinh những biểu tượng và khái niệm Địa lý, giúp HS dễ dàng nhận thức về mối quan hệ không gian của các sự vật và hiện tượng địa lý.

Việc sử dụng hợp lý các thiết bị dạy học đặc biệt là bản đồ, lược đồ, sách giáo khoa, máy chiếu giúp rèn luyện kỹ năng địa lý cho học sinh, phát huy tính tích cực, chủ động cho học sinh trong học tập. Sử dụng tốt bản đồ giúp học sinh xác định vị trí, hình dạng lãnh thổ, biết được các sự vật và hiện tượng địa lý mà các em không có điều kiện quan sát trực tiếp. Bởi vì đây vừa là nguồn tri thức quan trọng, vừa bổ sung khắc sâu những kiến thức ở kênh chữ của sách giáo khoa về những điểm đặc trưng của một môi trường, lãnh thổ, vì vậy việc rèn luyện kỹ năng sử dụng bản đồ để lĩnh

hội kiến thức là rất quan trọng bởi nó giúp học sinh ghi nhớ những kiến thức nhanh chóng và lâu bền, nên nhất thiết trong giảng dạy địa lý không thể không dùng bản đồ trong việc hình thành kiến thức cho học sinh.

Tuy nhiên, không nên sử dụng quá nhiều bản đồ cho một tiết dạy, phải lựa chọn bản đồ nào phù hợp nhất, sử dụng trong những thời điểm thích hợp nhất và có thể cung cấp cho học sinh những hình ảnh thì mới đạt được hiệu quả cao.

Phương pháp trải nghiệm ảo -Tạo hứng thú và động lực học tập: Tạo nhu cầu hứng thú nhận thức không chỉ được thực hiện ngay lúc vào bài mà phải kéo dài trong suốt cả tiết học. Khi bắt đầu bài học, giáo viên cần có sự định hướng nội dung học tập cho học sinh, gợi ý cho hs nếu mình được là một trong những yếu tố trong sự việc, bối cảnh đó mình sẽ thấy thế nào, mình sẽ làm gì. Việc định hướng sẽ có hiệu quả cao hơn nếu như tạo được hứng thú học tập của học sinh, việc này không chỉ sử dụng khi bắt đầu bài mới mà ở các mục kế tiếp nhau, giáo viên cần có sự chuyên ý một cách thích hợp, có như vậy mới tạo ra không khí thuận lợi trong việc lĩnh hội kiến thức cho học sinh.

Xác định các hình thức tổ chức cho dạy học:

Tổ chức các hoạt động học tập của học sinh phù hợp với nội dung từng bài.

Đối với những nội dung thích hợp, vừa sức, giáo viên cho học sinh làm việc cá nhân với sách giáo khoa lược đồ và bảng biểu.

Đối với những nội dung dễ gây ra nhiều ý kiến khác nhau cần tổ chức cho học sinh làm việc theo nhóm

Đối với những nội dung mà HS không có khả năng tự học (những nội dung phức tạp, khó...) và mất nhiều thời gian nên tổ chức cho HS học theo lớp. Các hình thức dạy học cần phải được phối hợp chặt chẽ với nhau trong một tiết lên lớp làm cho hình thức hoạt động nhận thức của HS đa dạng, các em vừa được học thầy, học bạn, vừa có sự nỗ lực bản thân.

Vấn đề kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của HS

Vấn đề này phải được nghiên cứu, thay đổi để phù hợp với việc phát huy tính tích cực, chủ động của HS. Tất cả HS đều được tham gia vào việc tự đánh giá lẫn nhau, như vậy bắt buộc HS phải có sự chuẩn bị kiến thức và bài tập để đánh giá bạn được chính xác.

Trong quá trình dạy cần thường xuyên tiến hành kiểm tra việc học tập của HS, công việc này được tiến hành trong mọi khâu của quá trình dạy học từ kiểm tra bài cũ, kiểm tra trong khi học bài mới... Ngoài ra việc kiểm tra định kì cần bao quát nội dung đã học, cần quan tâm đến kĩ năng và khả năng tư duy học tập của học sinh để hạn chế kiểm tra các kiến thức kiểu

ghi nhớ máy móc. Đặc biệt hiện nay chúng ta cần phải quan tâm hơn nữa tới đối tượng học sinh yếu kém. Điều đó phải được thể hiện rõ trong từng bài soạn của giáo viên. GV phải nắm từng đối tượng của học sinh, đưa ra những câu hỏi để các em yếu kém có thể trả lời được nhất là trong các hoạt động nhóm, GV phải có sự hướng dẫn để những HS yếu kém có thể tham gia đóng góp ý kiến của mình...

***Đối với HS**

HS phải thực sự biết đổi mới PP học để phù hợp với cách dạy mới của giáo viên. Biết dùng lý luận và kiến thức lý thuyết để giải thích các hiện tượng xảy ra trong thực tế. Chủ động tích cực trong các hình thức học tập do giáo viên hướng dẫn, tự mình tìm ra kiến thức đúng.

Biết sử dụng SGK để suy luận và tự khám phá, tìm tòi qua các câu hỏi đàm thoại gợi mở của GV. Tích cực làm bài tập do GV hướng dẫn ở vở bài tập và tập bản đồ. Phải thực sự đầu tư thời gian hợp lý cho việc chuẩn bị bài cũ và bài mới mà giáo viên giao cho với hiệu quả cao. Có thói quen quan sát, theo dõi thu thập các thông tin địa lý qua các phương tiện thông tin đại chúng như sách báo, tranh ảnh, truyền hình.

Phải rèn luyện các KN địa lý cơ bản như: KN đọc, phân tích bản đồ, lược đồ. Xác định vị trí sự phân bố của các sự vật, hiện tượng địa lý trên bản đồ. Nhận xét được mối quan hệ giữa các thành phần tự nhiên, giữa tự nhiên với sự phát triển kinh tế xã hội thông qua việc so sánh, đối chiếu các bản đồ với nhau. Đọc, phân tích và nhận xét các biểu đồ địa lý như biểu đồ nhiệt ẩm thể hiện các yếu tố nhiệt độ, lượng mưa; biểu đồ sự phát triển dân số, biểu đồ thể hiện diện tích rừng; biết cách phân tích, nhận xét các lát cắt địa hình...

3. Kết luận

Khi GV và HS đã có nhận thức đúng về giá trị của việc học môn Địa lý, GV biết hướng HS cách học sẽ bồi dưỡng ý thức say mê học tập, lòng ham hiểu biết, tìm tòi thì năng lực tư duy của HS để học tập môn học hiệu quả. Để làm được điều này người GV cần tích cực đổi mới PP dạy học kết hợp với bồi dưỡng PP học cho HS giúp HS tham gia tích cực vào việc học, như vậy hiệu quả dạy và học sẽ không ngừng nâng cao.

Tài liệu tham khảo

1. Phạm Thu Phương (2011); *Một số vấn đề đổi mới phương pháp dạy học môn Địa lý THCS*. NXBGD. Hà Nội
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Những vấn đề chung về đổi mới giáo dục THCS môn Địa lý*. Hà Nội
3. Đỗ Ngọc Tiên, Phí Công Việt (2010). *Tuyển chọn những bài luyện thực hành kĩ năng môn Địa lý*. NXBGD. Hà Nội